

כז עמוד ב דף 3- האם רשאי אדם לעשות דין לעצמו

מבנה הסוגיה

4 חלקים בסוגייתנו

שלח ליה רב חסדא לר"נ הרי אמרו לרכובה שלש ולבעיטה חמש *ולסנוקרת שלש עשרה לפנדא דמרא ולקופינא דמרא מאי *שלח ליה חסדא חסדא קנסא קא מגביית בבבל אימא לי גופא דעובדא היכי הוה שלח ליה ההוא גרנותא דבי תרי דכל יומא הוה דלי חד מגייהו אחא חד קא דלי ביומא דלא דיליה א"ל יומא דידי הוא לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא מחייה א"ל מאה פנדי בפנדא למחייה אפילו למ"ד לא עביד איניש דינא לנפשיה במקום פסידא עביד איניש דינא לנפשיה

שאלת רב חסדא

תגובת רב נחמן

רב חסדא משיב לרב נחמן

תשובתו הסופית של רב נחמן

■ ביאור המילים:

ר"נ- רב נחמן. פנדא דמרא- קת המעדר. קופינא דמרא- החור בכלי החפירה שלתוכו מכניסים את הברזל של ראש המעדר. מאי- מה. קנסא- קנס. קא מגביית- אתה גובה ("קא" מורה לי שיש כאן זמן הווה). אימא- אמור. גופא- גוף. דעובדא- של המעשה. היכי- איך. הוה- היה. גרנותא- באר (להשקאה). דבי תרי- של שניים. דכל- שכל. יומא- יום. דלי-דולה (להשקאה). חד- אחד. מינייהו- מהם. אתא- בא. קא דלי- היה דולה (מים, בזמן הווה). ביומא- ביום. דלא-שלא. דיליה- שלו. א"ל- אמר לו. דידי- שלי. אשגח- השגיח (שם לב). שקל- לקח. מחייה- הכה אותו. פנדי- מכות (בקת של כלי). פנדא- קת (של כלי). למחייה- יכה אותו. למ"ד- למאן דאמר- למי שאומר (כלומר לדעה הסוברת כך). עביד- עושה. איניש- אדם. דינא- דין. לנפשיה- לנפשו. פסידא- הפסד.

■ הקשר לסוגיה הקודמת:

בסוגיה הקודמת עסקנו במי שמילא את רשות הרבים בכדים, וראינו שמותר אפילו לשבור את הכדים שלו כדי לעבור (רב זביד בשם רבא בדעת רב- שורה 8), כלומר אדם עושה דין לעצמו. לכן נעסוק עתה בשאלה האם באמת מותר לאדם לעשות דין לעצמו מבלי להיזקק לבית הדין?

■ ביאור הסוגיה:

- (א) שלח ליה רב חסדא לרב נחמן: הרי אמרו, חכמים, שיש למכה את חברו
1. ברכובה בברכו של הבועט, לשלם שלש סלעים דמי בושתו.
 2. ולנותן לחבירו בעיטה על ידי הרגל, תקנו שישלם חמש סלעים, מפני שהבושה הנגרמת מבעיטה, גדולה יותר מהבושה של מכה בארכובה.
 3. ולמכה את חברו בסנוקרת אוכף של חמור, תקנו שישלם שלש עשרה סלעים.

סלע = 19.2 גרם כסף (סלע = 2 שקלים = 4 דינרים = 768 פרוטות) גרם כסף בימינו בערך: 56 ₪

יוצא שסלע שווה = 1075.2 ₪

לפי זה: רכובה = 3 סלעים = 3225 ₪. בעיטה = 5 סלעים = 5376 ₪. סנוקרת = 13 סלעים = 13,977 ₪

אבל למכה את חברו בפנדא דמרא, ידית המעדר שחופרים בו באדמה, ולמכה בקופינא דמרא, בברזל שהידיית תקועה בו, לא נתנו חכמים שיעור כמה צריך המכה לשלם, והסתפק רב חסדא, מאי, כמה הוא חייב לשלם?

כתב : דניאל קינד

רב חסדא - אמורא בבלי מפורסם, אשר חי בדור השני - השלישי. עמד בראש ישיבת סורא בבבל, משנת ד' ני"ח - ס"ח (298 - 308). היה תלמידו של רב

רב נחמן - אמורא בבלי בדור השני - השלישי, קיבל תורה גם משמואל והיה גם תלמידו של רב. רב נחמן היה הראש בנהרדעא. היה מומחה גדול לדיני ממונות, רב נחמן אמר: ד"כולי עלמא לגבי דידי בדינא דרדקי [תינוקות] ניהו" (ב"מ ס"ו ע"ב), ואכן נקבע הכלל: "דקיימא לן הלכתא כרב נחמן בדיני" (כתובות י"ג ע"א)

אדם שמזיק לחבירו חייב לשלם עד 5 תשלומים שונים: משנה במסכת בבא קמא דף פז עמוד א: שהאדם משלם 1. **נזק** (פיצוי על עצם הנזק שגרם), 2. **צער** (פיצוי על הצער שהיה מלווה בנזק), 3. **ריפוי** (תשלום על הריפוי שעתה הניזק יצטרך לשלם לרופא), 4. **שבת** (פיצוי על אובדן ימי עבודה) 5. **ובושת** (פיצוי על הבושה הגדולה שנגרמה לניזק מחמת הנזק שעשו לו)

(ב) שלח ליה רב נחמן: חסדא חסדא, וכי קנסא קא מגבית בבבל?! הרי תשלום בושת הוא בגדר "קנס", שכן הוא בא בנוסף לתשלום הנזק, וכלל הוא בידינו שאין גובין קנס אלא בית דין סמוכים, וכאלו היו רק בארץ ישראל ולא בבבל. ואם כן, אין השאלה נוגעת להלכה למעשה. אימא לי אמור לי גופא דעובדא היכי הוה, כיצד אירע אתו מעשה בו הכה אחד את חבירו בפנדא וקופינא, כדי שאדע איך לפסוק בענין זה.

■ **קנס:**

כיום לא דנים דיני קנסות כיון שאין לנו דיינים סמוכים. הסמיכה עברה מחכם לחכם ממשה רבינו. אך כיוון שניתן לסמוך רק בארץ ישראל, מיום שבטלו מרכזי התורה בארץ ישראל, בטלה הסמיכה, עד לימינו. בתקופת הגמרא, היו עוד דיינים סמוכים בארץ ישראל.

■ **תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יד עמוד א**

שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה שמד על ישראל, שכל הסומך - יהרג, וכל הנסמך - יהרג, ועיר שסומכין בה - תיחרב, ותחומין שסומכין בהן - יעקרו. מה עשה יהודה בן בבא? הלך וישב לו בין שני הרים גדולים, ובין שתי עיירות גדולות, ובין שני תחומי שבת, בין אושא לשפרעם. וסמך שם חמשה זקנים, ואלו הן: רבי מאיר, ורבי יהודה, ורבי שמעון, ורבי יוסי, ורבי אלעזר בן שמוע. רב אויא מוסיף: אף רבי נחמיה. כיון שהכירו אויביהם בהן אמר להן: בניי, רוצו! אמרו לו: רבי, מה תהא עליך? - אמר להן: הריני מוטל לפניכם כאבן שאין לה הופכים. אמרו: לא אזו משם עד שנעצו בו שלש מאות לונביאות של ברזל, ועשאוהו ככברה.

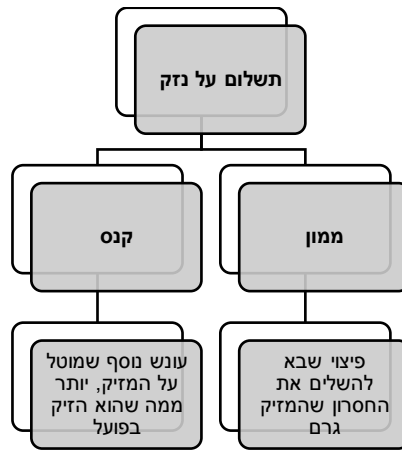
■ **תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יד עמוד א**

אמר רבי יהושע בן לוי: אין סמיכה בחוצה לארץ. - מאי אין סמיכה? אילימא דלא דייני דיני קנסות כלל בחוצה לארץ - והא תנן: סנהדרין נוהגת בין בארץ ובין בחוצה לארץ! - אלא: דלא סמכין בחוצה לארץ.

■ **רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ב הלכה ח:**

א. **ממון** - זה הכלל כל המשלם מה שהזיק הרי זה ממון

ב. **קנס** - וכל המשלם יתר או פחות כגון תשלומי כפל (בגניבה) או חצי נזק (כגון נזק של שור תם) הרי היתר על הקרן או הפחות קנס, ואין חייבין קנס אלא ע"פ עדים אבל המודה בכל קנס מן הקנסות פטור.

(ג) שלח ליה רב חסדא : כך היה המעשה, דההוא גרגותא, בור מים, דבי תרי, שהיה שייך לשני אנשים, דכל יומא הוה דלי חד מנייהו, בכל יום היה שואב אחד מהם לסירוגין מים מהבור.

אתא חד, קא דלי ביומא דלא דיליה, אחד מהם שאב מים ביום המיועד לחבירו. אמר ליה חבירו : יומא דידי הוא, הרי ביום זה זכותי היא להשתמש בבור, ואין לך רשות לשאוב. ואף על פי כן המשיך הלה לשאוב מים, ולא אשגח ביה, במחאת חבירו. ובתגובה לכך, שקל פנדא דמרא, לקח ידית של מעדר ומחייה, הכהו, כדי שיפסיק לשאוב.

(ד) אמר ליה רב נחמן : במקרה זה המכה אינו חייב לשלם על הבושת שגרם לחבירו (כי הוא נהג כדין במה שעשה), ואדרבה, גם אם ירצה להכותו מאה פנדי בפנדא, למחייה, מותר לו לכתחילה לעשות כן! שכן, אפילו למאן דאמר "לא עביד איניש דינא לנפשיה", שאסור לו לאדם לעשות דין לעצמו, ואדם חייב תמיד ללכת לבית הדין על מנת לפתור בעיות, אין זה אמור אלא בזמן שהמתנה לפסק בית דין בענינו לא תגרום לו הפסד.

אבל במקום שאם ימתין עד שיפסקו לו בית דין יבא לידי פסידא, לכולי עלמא עביד איניש דינא לנפשיה, מותר לו לעשות דין לעצמו. ומשום כך הותר להכות את זה ששאב מים בזמן שזכות השאיבה שייכת לחבירו, כיוון שאם היה על חבירו להמתין עד שיכפוהו בית דין, יתכן שיכלו המים מהבור ויבא לידי הפסד, כי אולי לא יהיה למי שכנגדו ממון להשיב לו, או שיכול להיות שהוא לא יוכל להוכיח כמה מים חבירו גנב לו, כי אין לו מכשיר מדידה שיכול למדוד כן, ועל כן מדובר במקום הפסד, ולדעת כולם- במקום הפסד, אדם יכול לעשות דין לעצמו ולא לחכות לפסק בית הדין.

רש"י מסכת בבא קמא דף כז עמוד ב
 במקום דאיכא (שיש) פסידא (הפסד) – אי (אם) אזיל (הולך) לבי (לבית) דינא (הדין) דאדאזיל (שעד שילך) לבי דינא (לבית הדין) ואתי (ובא) קא דלי האי (ידלה מים מהבור זה שכנגדו) ולא ידע מאי דלי (ולא תהיה יכולת לתובע לדעת כמה הנתבע שאב מים מהבור) או שמא יכלו המים מן הבור ואין לו פרעון לזה (כלומר שלא יהיה לנתבע מזומן להחזיר לו פיצוי) דקא מפסיד, כי האי גוונא (כמו המקרה זה) עביד איניש דינא לנפשיה (עושה אדם דין לעצמו ומותר לו לעצור את הנתבע בכוח).

ע"פ רש"י, אילו 2 מקרים של הפסד יכולים להיגרם במקרה של שאיבת המים בבור שלא כדין?

1. _____
2. _____

■ **עיון נוסף בסוגיה:**

■ **מהי סנוקרת? מצינו 6 שיטות בדבר**

1. **הכאה באוכף חמור- רש"י:** "לסנוקרת - אוכף של חמור שהכה בו את חבירו".

2. **אגרוף תחת הלחי- רבנו חננאל:** הכאה באגרוף תחת לחייו. מצא את רבנו חננאל במקומו
3. **אגרוף- רמב"ם** הלכות חובל ומזיק פרק ג הלכה ט: קבץ אצבעותיו כמו אוגד אגודה והכהו בידו כשהיא אגודה, משלם שלשה עשר סלעים
4. **השלכת אדם- הנימוקי יוסף בשם הרמ"ה** (דף יב בדפי הריף): "והרמ"ה ז"ל פי' לסנוקרת כגון שנשאו והשליכו"

ביוגרפיה – הרמ"ה: רבנו מאיר ב"ר טודרוס הלוי אבולעפיה (הרמ"ה) נולד בערך בשנת ד"א תתק"ל (1170) בעיר בורגוס שבספרד. בצעירותו עבר לטולידו, ובמשך הזמן מונה לדיין בבית הדין המקומי, שעם חבריו נמנו גם ר' יצחק ב"ר מאיר אבן מגאש (נכד ר"י מגאש) ור' אברהם ב"ר נתן (בעל ספר 'המנהיג'); כמו כן עמד שם בראש הישיבה. הוא נפטר בטולידו בשנת ה"א ד' (1244).

5. **הכאה בגב היד- הרא"ה והערוך** (דף יב בדפי הרי"ף): "שהכהו מאחרי ידו" (את הערוך כתב ר' נתן בן ר' יחיאל אשר חי ברומא שבאיטליה)

6. **נשיכה- ים של שלמה** מסכת בבא קמא פרק ג סימן ד: ויש פרשנים אחרים, כגון שנשכו

■ **שאלות:**

- א. מה פירוש ראשי התיבות- הרמ"ה?
- ב. באיזו מדינה חי הרמ"ה?
- ג. היכן הרמ"ה נפטר?

■ **מהו מקור החיוב לשלם "בושת"?**

דברים פרק כה: (יא) כִּי יִנָּצוּ אַנְשֵׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָּה אִשְׁתּוֹ הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת אִשְׁתּוֹ מִיַּד מַכְהוֹ וְשֹׁלְחָהּ יָדָהּ וְהִחֲזִיקָהּ בְּמַבְשָׁיו (יב) וְקִצְתָּהּ אֶת כַּף לֹא תַחֹס עֵינֶיךָ: ס

רש"י שם: (יב) וקצתה את כפה - ממון דמי בשתו. הכל לפי המבייש והמתבייש. או אינו אלא ידה ממש, נאמר כאן לא תחוס, ונאמר להלן בעדים זוממין (לעיל יט יג) לא תחוס, מה להלן ממון, אף כאן ממון:

- ע"פ רש"י, האם הכוונה היא שיש לקצוץ את יד האישה שביישה את האחר, או שמא היא צריכה לשלם כסף? _____
- מניין למדו כן? באיזו מידה של התורה למדו כן? _____

■ **מדוע הגמרא פירטה חיוב תשלום על מקרים ספציפיים אלו בלבד ולא על עוד מקרים של חבלה באחר?**

בית הבחירה למאירי מסכת בבא קמא דף כח עמוד א

ומה שלא התבאר כגון אם הכהו במקל ורצועה או בברזל הגרוזן או בבית יד שלה או באכף של תמור או בדבר אחר שודא דדייני

שודא דדייני- הכרעת הדיינים (כלומר כל מקרה עומד לגופו, והדיין באותו דין יכריע כרצונו)

- ע"פ המאירי, מדוע לא פירטו בשאר המקרים כמה כסף צריך לשלם כפיצוי? _____

■ **למי מיועד הפיצוי שנכתב בגמרא עבור המכות (רכובה, בעיטה, סנוקרת)?**

לשם כך נלמד את התוספות

דקרי אמרו לרכובה שלשה י"מ ולעני שבשיראל חבל אחרים הכל לפי המבייש והמתבייש ולר"י נראה דהיינו לגדול שבשיראל דומיא דההיא דהנן בהחובל (לקמן דף ג.) סתרו טותן לו מאהים זוז ומוקי לה (לקמן ד' 65.) לגדול שבשיראל:

1. **ביאור מילים:**

י"מ- יש מפרשים. דלעני- שלעני (אדם שהוא עני ואין לו כסף). קאמר- אמר. ר"י- רבנו יצחק (ידוע כר"י הזקן). דומיא- דומה. דההיא- שזה. דתנן- ששינונו במשנה. בהחובל- בפרק החובל במסכת בבא קמא. ומוקי- ומעמיד.

2. **ביאור התוספות:**

הגמרא הביאה את שיעור התשלום שיש לשלם על כל בושה שאדם גרם לחבירו. השאלה היא עבור מי נאמר שיעור תשלום בושת זה של רכובה – 3 סלעים וכו' :

א. **לאדם עני-** שבגלל שהוא רגיל לחיים פשוטים, אין לו בושת רבה, אבל אם היה מדובר באדם עשיר, היה צריך לשלם בושת מרובה יותר, כלומר יותר מ3 סלעים לרכובה וכדו', אן

ב. **לאדם עשיר-** אשר רגיל לחיים מכובדים, אבל אדם עני, שרגיל לבושה מחמת חייו הפשוטים, יקבל פחות כסף

מצינו ראייה לכך שמדובר בשיעור דמי בושת של אדם עשיר, מן המשנה בהמשך המסכת, האומרת שמי שנתן סטירה לאחר, צריך לשלם לו פיצוי של 200 זוזים. הגמרא שם אומרת שמדובר באדם מכובד. כלומר, כאשר מדברים בסתמא מדובר על אדם מכובד ועשיר, אך עני יקבל פחות כסף.

■ שאלה :

התוספות-	על איזה אדם מדובר בסוגיה שיש לשלם לו פיצוי של 3 סלעים לרכובה וכו'?	כמה יקבל עני?	כמה יקבל עשיר?
יש מפרשים			
ר"י			

■ **שאלה אקטואלית היוצאות מתוך הסוגיה :**

מתוך ספרו של הרב יצחק זילברשטיין - חשוקי חמד בבא קמא דף כז עמוד ב שקל פנדא דמרא מחייה- גנב במקוה, האם מותר להשליך אותו עם בגדיו למים

שאלה. גנב שריקן כספים ממכנסי האנשים שבאו לטבול במקוה לכבוד שבת, האנשים תפסו אותו והוציאו את הגניבות מתחת ידו, אך נראה שהגנב ימשיך בדרכו וימשיך לגנוב. הם לא יכלו למוסרו לשלטונות, כי היה בורח מהם, אך הם רוצים ללמדו לקח, לכן הם רוצים להשליך אותו כשהוא לבוש, לתוך מי המקוה הקרים כדי שיצטער היטב, ונראה שילמד לקח. האם הדבר מותר?

תשובה :

למדנו בסוגיה שמותר לאדם לעשות דין לעצמו : עביד איניש דינא לנפשיה, ולכן שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל. אמנם דברים אלו אמורים כשרוצים להוציא טרפו מידו, ואי אפשר אלא אם כן ישברו שיניו, אולם בענייננו אין כאן עשיית דין על העבר אלא על העתיד, שלא יעשה כן שוב, ומי יאמר שהדבר מותר?

השו"ע והרמ"א פסקו שמותר להכות אדם כדי למנוע אותו מלעשות עבירה, ואין צורך לחכות כדי להביא את אותו חוטא לבית הדין :

שולחן ערוך חושן משפט הלכות חובל בחבירו סימן תכא סעיף יג

וכן הדין באדם הרואה אחד מישראל מכה חבירו, ואינו יכול להצילו אם לא שיכה המכה, יכול להכותו, כדי לאפרושי (להפריש) מאיסורא (מאיסור (כלומר דבר עבירה)).

הגה : וכן מי שהוא תחת רשותו, ורואה בו שהוא עושה דבר עבירה, רשאי להכותו ולייסרו כדי להפרישו מאיסור, ואין צריך להביאו לבית דין (ת"ח סי' רי"ח).

■ **ממשיך החשוקי חמד וכתב :**

אבל לאחר שכבר עבר איסור, אסור להכותו אלא ע"פ ב"ד. ואם כן לכאורה אסור להכותו כדי להתנקם. אמנם בענייננו כל העיר תינזק ממנו, אם ימשיך בגנבותיו, וגם אותם האנשים הרוצים להשליכו למי המקוה, גם הם עלולים להינזק ממנו בעתיד, אם כן נחשב הדבר לעביד איניש דינא לנפשיה, כדי להימלט ממנו בעתיד ולא רק לשלם קנס ונקמה.

■ **הבה נעייין בדברי הרמב"ם המדבר על דין של רוצח :**

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ב הלכה ה

הרי שלא הרגם המלך ולא היתה השעה צריכה לחזק הדבר הרי בית דין חייבין מכל מקום להכותם מכה רבה הקרובה למיתה ולאסור אותן במצור ובמצוק שנים רבות ולצערן בכל מיני צער כדי להפחיד ולאיים על שאר הרשעים שלא יהיה להם הדבר לפוקה ולמכשול לבב ויאמר הריני מסבב להרוג אויבי כדרך שעשה פלוני ואפטר.

על בסיס דברים אלו, כתב החשוקי חמד שבית הדין אחראי לטפל באותו עבריין גנב, אך צריך עיון לדינא (=כלומר בית הדין יכריע למעשה) האם מותר להזיק לגנב מבלי לדבר עם השלטונות :

וכך בענייננו, אמנם הדבר מסור לבית דין, אך מאחר ואין לנו אפשרות למנוע בעדו לעתיד מכשול ולפוקה, לכן אולי רשאי כל אדם לעשות עצמו דיין, ולהשליך את הגנב המתלמד בגניבות, לתוך מקוה קר עם בגדיו לצערן וללמדו לקח, וצ"ע לדינא.

השופט שטרזמן כתב:

המצב הנוכחי... איננו תקין ומן הדין להעמידו על תיקונו. בדרך כלל נוצר צורך לאדם לעשות דין לעצמו... אשר עליו להגיב מיד על המצב שנוצר לנגד עיניו. גם המשפטן יתקשה לקבוע מתי וכיצד מותר לאדם לעשות דין לעצמו ומתי אסור. על כן נחוצה חקיקה טובה, מובנית והגיונית, שתתיר אמצעים נוספים וסבירים לעשיית דין עצמית... [והיא] תבטיח הגנה ברורה בדין הפלילי ובמשפט האזרחי למי שיעשה דין לעצמו כדין.

בתקופה הראשונה של ספר החוקים במשפט הישראלי היה איסור גורף בעשיית דין עצמית, שהתבסס על החוק הטורקי: אם בעל השטר לא נקט בדרך החוקית (פנייה לבית המשפט) אלא תפס את הנכסים דלא נידי בכוח ובהכרח, והחייב פנה אל בית המשפט, יחזירו המצב לקדמותו ויודיעו לבעל השטר שהוא חייב ללכת בדרך החוקית. אולם בתקופה מאוחרת יותר (1981), התקבל תיקון לחוק המקרקעין, וכך הוא קבע:

המחזיק במקרקעין כדין רשאי להשתמש בכוח במידה סבירה כדי למנוע הסגת גבולו או שלילת שליטתו בהם שלא כדין. תפס אדם את המקרקעין שלא כדין רשאי המחזיק בהם כדין, תוך שלושים ימים מיום התפיסה להשתמש בכוח במידה סבירה כדי להוציאו מהם.

ואף לגבי מיטלטלין נכתב בחוק המטלטלים:

סעיפים 15 עד 20 לחוק המקרקעין, תשכ"ט – 1969, יחולו גם על הגנת הבעלות וההחזקה במיטלטלין.

מסקנה:

מן הסקירה הקצרה הזו של החוק האזרחי עולה שהותר לאדם להגן על רכושו, להרחיק מסיג גבול ולהשיב גזלה על ידי שימוש בכוח, אך אסור לו לתפוס כסף או משכון בחובו.

- מעתה יש לברר, האם יש להתחשב לפי ההלכה בעמדתו של המחוקק הישראלי?

לפניכם כתבה על אירוע שהתרחש לפני מספר שנים. קראו את הכתבה וענו על השאלות שאחריה:

אשה שנתקלה בפסל במלון "קלאב הוטל אילת" ונפגעה - תפוצה ב 40,000 ₪

בית משפט השלום ברמלה קבל תביעה של אשה שהתארחת במלון "קלאב הוטל אילת", ובעת שנפשה נתקלה בפסל בדמות צב, שהונח בחצר המלון ונפלה. כתוצאה מכך, התובעת נפגעה בשורש כף היד.

השופטת אסתר נחליאלי - היאט קבעה, כי התובעת הוכיחה שהנפילה במלון נגרמה עקב רשלנות של הנתבעת 1 [הנהלת מלון 'קלאב הוטל אילת!']. לדברי השופטת, 'המלון הסביר' היה צריך לצפות שהפסל בנתוניו, בצורתו ובמיקומו, יכול להוות מפגע למוזמני המלון, עד כדי התקלות בו ונפילה:

"ניסיון החיים מלמד כי יש להקפיד בהנחת מיצג נמוך הנמצא בדרכם של עוברי אורח העלול להוות מפגע ולהתקלות בו, במיוחד כאשר אין הם צבועים בצבע שונה ובולט ובהעדר כל שלטי אזהרה... נראה לי כי ראוי היה לצבוע את הפסל בצבע שונה מצבע הרצפה, או לתחמו או למצער להניח אותו במעמד גבוה יותר כדי שלא יעמוד בדרכם של הנופשים. יש להניח שאם היה המלון פועל כך, הייתה התאונה נמנעת."

ביהמ"ש (בית המשפט) קבע, כי מידת הזהירות הנדרשת מהנתבעים תלויה לא רק בחומרת הסכנה אלא גם בקושי למנעה, ומקרה זה הוא אחד המקרים שניתן היה בנקל למנוע את הנזק באמצעות נקיטת אמצעי זהירות פשוטים.

נפסק, כי הנתבעים יפצו את התובעת בסך של 40,000 ₪

מתוך כתבתה של עו"ד אורנית אבני-גורטלר באתר : 'פסק דין' - אתר המשפט הישראלי, 7.2.2007

http://www.psakdin.co.il/news/article.asp?PDUID=nws_nftv

א. מיהו התובע ומיהו הנתבע במקרה שבכתבה?

ב. מה פסק הדין? האם אתם מסכימים/מתנגדים לפסק הדין? הסבירו תשובתכם.

ג. מה היה לדעתכם הדין, אם האישה בנפילתה הייתה גורמת נזק כספי גדול לפסל; האם הייתה צריכה לפצות את בעל המלון?

■ **האם מי שנוהג ברכב, דינו כהולך בדרך, שאומרים עליו ש"אין דרכם של בני אדם להתבונן בדרכים", ולפי זה נוהג ברכב שפגע ברכוש או חפץ אחר יהיה פטור ברשות הרבים?**

מצינו בדבר מחלוקת:

1. הדיין הרב צבי יהודה בן יעקב, בספרו "משפטיך ליעקב" חלק ד', סימן כ"ב (עמ' ש"כ), אשר עוסק בענייני נזקי ממון בתאונות דרכים, רואה את הנוהג ברכב כמו אדם שמהלך בדרך.

"והנראה בזה דכל דינו של ר' אלעאי שאין דרכם של בני אדם להתבונן בדרכים היינו דווקא במקום שצריך התבוננות במחשבה, שאדם שהוא בעל מחשבה ועיניו למעלה אינו מתבונן ואינו רואה אותם, כגון בכד או בחבית קטנה או בור ותקלה כאבנו, סכיני ומשאו, ובכל דבר שכדי לראותו צריך התבוננות, אבל דבר גדול הנראה לעין כל אף ללא התבוננות במחשבה יתרה, לא שייך לומר שאין דרכם של בני אדם להתבונן..." (עמ' שכ"ד)

לכן לדעתנו על הנוהג במכונית להתבונן, ואינו נכנס בגדר הכלל של "אין דרכם";

כמו כן, הוא כתב, שאם רוכב אופניים נתקל במכונית והזיק אותה, הוא חייב לפצות אותה, ולא אומרים כאן ש"אין דרכם של בני אדם להתבונן בדרכים" ולכן הוא לא ראה את המכונית החונה, כי יש רשות לאדם להניח את מכוניתו על הכביש (כמו קרנא דעצרי שמתיר להניח את הכד ליד בית הבד), ועל האדם להיזהר שלא לפשוע ולהזיק:

לכן נראה דכאשר אדם גדול רוכב על אופניו ונתקל במכונית חונה, לא נשמרת לו זכות הטענה של אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים, שהרי חובה עליו להתבונן ברכיבתו, כיון שדרך מכוניות להיות בדרך, בין אם מדובר במכונית חונה ובין אם מכונית נוסעת. ועוד, מכונית אינה חפץ קטן שמצריך התבוננות ומחשבה כדי להנצל מהיזקם או מלהזיק להם

אך ייתכן לומר שלא כמותו, שהכלל של "אין דרכם" במיוחד להולך ברגל, ולא לנוהג ברכב, שעליו מוטלת חובת זהירות מיוחדת.

2. הרב עובדיה יוסף בעל שו"ת יחוה דעת (ה', ט"ז) מציין כי הגורם לאבדן נפש מתוך אי ציות לחוקי התנועה "שגגתו עולה זדון", והוא מצטט את שו"ת הרא"ש (רבנו אשר, אשכנז-ספרד, המאות הי"ג-הי"ד), כלל ק"א סימן ה', שלפיו :

"(ש)הרוכב על סוס אין לו רשות לרוץ (להחיש את דהרת הסוס - א"ר) במקום שבני אדם רוכבים או הולכים שמא לא יוכל לעמוד כשירצה בכך ואם הזיק פושע הוא ומזיק בגופו הוא";

ומוסיף בעל יחוה דעת

"וכל שכן הנהוג ברכב במהירות מופרזת, שהסכנה הרבה יותר רצינית, שאין באפשרותו לעצור המכונית מיד כשירצה, אשר אם עבר ורמס וטרף ואין מציל ... ומי שלא נזהר לנהוג במתינות כראוי, נחשב הדבר לפשיעה, וקרוב למזיד הוא".